

1. Referentie

Referentie	Van Peer, C. (2003). Kinderen en echtscheiding. Verschillen in de perceptie van de opvoedingscontext tussen kinderen in éénoudergezinnen en kinderen in andere gezinnen. In B. Van den Bergh, L. Ackaert & L. De Rycke (Eds.), <i>Tienertijd. Communicatie, opvoeding en welzijn in context: 10- tot 18-jarigen, ouders en leerkrachten bevraagd</i> (pp. 137-166). Leuven: Garant.
Taal	Nederlands
ISBN	90-441-1359-3
Publicatievorm	Bijdrage in reader

2. Abstract

Deze bijdrage gaat na of de situatie van éénoudergezinnen en kinderen in wisselende gezinssituaties al dan niet een risico inhoudt voor de wijze waarop communicatie en opvoeding in het gezin verlopen. Eerst wordt een bondig overzicht gegeven van de onderzoeksliteratuur over de korte en lange termijneffecten van echtscheiding op kinderen en over de oorzaken van welzijnsverschillen. Vervolgens worden een aantal elementen uit de literatuur omtrent communicatie- en opvoedingskenmerken in éénoudergezinnen versus andere gezinnen, met name positieve en negatieve communicatie tussen gezinsleden, acceptatie, ouderlijke supervisie en gedragsautonomie, toegelicht. Op basis hiervan worden een aantal hypothesen geformuleerd over het gezinsfunctioneren en de manier waarop kinderen deze verschillende communicatie- en opvoedingskenmerken in verschillende gezinstypen beleven. Deze hypothesen worden vervolgens getoetst aan de hand van de gegevens die in het onderzoek verzameld werden: er wordt weergegeven of kinderen die in een traditioneel gezin leven, een andere beleving hebben van een tiental communicatie- en opvoedingskenmerken dan kinderen die bij een alleenstaande ouder of in een wisselende gezinscontext leven. De discussie van deze resultaten en de formulering van een aantal beleidsrelevante conclusies vormen het afsluitend hoofdstuk.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Gezin
Trefwoord(en)	Communicatie, echtscheiding, gezinsvorm, opvoeding

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	/
Onderzoeker(s)	Christine Van Peer Centrum voor Bevolkings -en Gezinsstudie (CBGS) Markiesgebouw Markiesstraat 1 1000 Brussel Tel: 02/ 553 35 69 Fax : 02/ 553 35 57 info@cbgs.be http://www.cbgs.be

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Hebben kinderen die in een traditioneel gezin leven een andere beleving van communicatie- en opvoedingskenmerken dan kinderen die bij een alleenstaande ouder of in een wisselende
-----------------	--

	gezinscontext leven?
Hypothesen	Kinderen in éénoudergezinnen en wisselende gezinnen ervaren de ouder-kind communicatie als minder positief dan kinderen in traditionele gezinnen. De vader-kind communicatie wordt als minder positief ervaren dan de moeder-kind communicatie. Kinderen in éénoudergezinnen en in wisselende gezinnen ervaren een grotere vijandigheid tussen hun ouders dan kinderen in klassieke gezinnen. Het gevoel van acceptatie door de moeder bij kinderen in éénoudergezinnen verschilt niet significant van het acceptatiegevoel door moeder in traditionele gezinnen. Het gevoel van acceptatie door de vader bij kinderen in éénoudergezinnen verschilt wel significant van het acceptatiegevoel door vader in traditionele gezinnen. Het acceptatiegevoel is het laagst bij kinderen in wisselende gezinnen. In traditionele gezinnen ervaren kinderen meer ouderlijke 'monitoring' dan in éénoudergezinnen en in wisselende gezinnen. Kinderen in éénoudergezinnen en wisselende gezinnen ervaren een grotere gedragsautonomie dan kinderen in traditionele gezinnen.

6. Methode

Onderzoeks-methode	Literatuurstudie en kwantitatief onderzoek. Voor het meten van de communicatiekenmerken wordt gebruik gemaakt van een communicatieschaal die voorgelegd werd aan kinderen en jongeren. De items meten positieve en negatieve vormen van communicatie; telkens wordt gevraagd hoe dikwijls ze deze communicatievormen met moeder, met vader, met broer en/of zus, en tussen ouders onderling ervaren. Aan de hand van vijf antwoordmogelijkheden, nl. nooit, zelden, soms, vaak en altijd, konden ze de frequentie weergeven. De opvoedingskenmerken worden bevraagd door het voorleggen van een aantal uitspraken en te vragen naar de mate waarin ze akkoord gaan met deze uitspraken.
Onderzochte groep	1955 kinderen en jongeren tussen 10 en 18 jaar oud werden bevraagd. 1464 wonen bij beide biologische ouders, 173 wonen (overwegend) in een éénoudergezin en 318 wonen in een wisselende gezinssituatie.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Gezinstype en communicatie	Tussen het type gezin waarin kinderen leven en de mate van positieve communicatie met de moeder is er geen significant verband. Er is wel een significant verband tussen het gezinstype en de ervaring van positieve communicatie met de vader. Alle gezinstypen verschillen niet significant van elkaar. In traditionele gezinnen wordt meer over gevoelens gecommuniceerd en worden meer leuke dingen samen ondernomen, zo vinden de kinderen. Voor kinderen in éénoudergezinnen komt dit soort communicatie met de vader het minst voor. Er is een verband tussen het type gezin waarin kinderen leven en de graad van negatieve communicatie met hun moeder. De negatieve communicatieschaal meet wel degelijk andere aspecten van de ouder-kind communicatie dan de positieve communicatieschaal. Er is ook een significant verband tussen het gezinstype en graad van negatieve communicatie met de vader. Beide verbonden zijn echte slechts significant op het 4% niveau, zodat enige voorzichtigheid in de interpretatie geboden is. Vergelijking van de groepsgegevens wijst uit dat de traditionele gezinnen verschillen van de éénoudergezinnen en de wisselende gezinnen wat negatieve communicatie met de moeder betreft. Kinderen en moeders in éénoudergezinnen én in wisselende gezinnen maken dus meer ruzie, roepen meer scheldwoorden, zijn onvriendelijker en vaker boos op elkaar dan kinderen moeders die bij hun beide biologische ouders wonen. Bij de vader verschillen de éénoudergezinnen van de beide andere gezinstypen. Wat de verschillen tussen moeder en vader betreft, blijkt dat er minder positieve communicatie is met de vader dan met de moeder, in alle gezinstypen.
Negatieve communicatie tussen ouders onderling	Er is een significant verband tussen het gezinstype en de graad waarin kinderen de communicatie tussen hun ouders onderling als negatief ervaren. De traditionele gezinnen verschillen in dit opzicht significant van beide niet-traditionele gezinnen, die onderling niet verschillend zijn.
Gevoel van acceptatie van	Er is een significant verband tussen het type gezin en de mate waarin kinderen zich aanvaard voelen door de moeder en door de vader. In beide gevallen is het verband echter slechts

het kind door de ouders	significant op het 5% niveau waardoor we de vastgestelde verschillen tussen de gezinnen enigszins moeten nuanceren. Wat aanvaarding door de moeder betreft, verschilt de ervaring van kinderen in wisselende gezinnen met die van kinderen in de traditionele gezinnen. Kinderen die bij beide biologische ouders wonen, voelen zich meer aanvaard door hun moeder dan kinderen die in wisselende situaties leven. Kinderen in wisselende gezinnen voelen zich het minst aanvaard door de moeder. Een groot aantal onder hen woont ook slechts een gedeelte van de tijd bij de moeder. Éénoudergezinnen verschillen niet significant van traditionele gezinnen in dit opzicht. Wat aanvaarding door de vader betreft, is er alleen een verschil in beleving tussen de kinderen in traditionele gezinnen en die in éénoudergezinnen. Kinderen in éénoudergezinnen voelen zich minder aanvaard door de vader dan kinderen in traditionele gezinnen
Opvolging door de ouders	Er is een significant verband tussen het type gezin waarin kinderen leven en de mate waarin zij vinden dat moeder en vader hun bezigheden opvolgen. In de klassieke gezinnen zijn moeders en vaders het best op de hoogte van wat hen bezighoudt. Kinderen in éénoudergezinnen en wisselende gezinnen vinden dat hun moeder en vader minder over hen weten dan kinderen die in een traditioneel gezin leven. Uit de resultaten blijkt verder dat vooral de opvolging door de vader zeer laag wordt ingeschat door kinderen in éénoudergezinnen.
Gedrags-autonomie	Het verband tussen de mate waarin het kind autonomie ervaart en het gezinstype is significant. De gemiddelde gedragsautonomie ligt een beetje hoger in éénoudergezinnen; de verschillen tussen éénoudergezinnen en andere gezinnen zijn klein, maar significant.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

De laatste decennia hebben een aantal ingrijpende veranderingen plaatsgevonden in de samenstelling en het functioneren van gezinnen. Één van deze veranderingen is het toenemende aantal echtscheidingen in de meeste westerse geïndustrialiseerde landen. Een toenemend aantal kinderen leeft dan ook in een éénoudergezin of in een gezin dat hersamengesteld is na herhuwelijk of het aangaan van een nieuwe relatie door één van beide ouders. Door de maatschappelijke ontwikkelingen betreffende echtscheiding nam ook de belangstelling toe vanuit wetenschappelijke hoek, vooral naar de gevolgen van echtscheiding voor kinderen.

Christine Van Peer start in haar bijdrage met een bondig overzicht te geven van de onderzoeksliteratuur over de effecten van echtscheiding op kinderen. Sinds de jaren tachtig en negentig wordt overvloedig gebruik gemaakt van longitudinale databanken. Sindsdien wordt enorm veel onderzoek opgezet naar de korte- en langetermijneffecten op kinderen van het niet samenleven met twee biologische ouders. Van Peer zal vanuit deze literatuur vertrekken om de volgende hypothesen te formuleren in verband met communicatie- en opvoedingskenmerken in zowel traditionele gezinnen, als éénoudergezinnen en wisselende gezinnen:

- Kinderen in éénoudergezinnen en wisselende gezinnen ervaren de ouder-kind communicatie als minder positief dan kinderen in traditionele gezinnen. De vader-kind communicatie wordt als minder positief ervaren dan de moeder-kind communicatie.
- Kinderen in éénoudergezinnen en in wisselende gezinnen ervaren een grotere vijandigheid tussen hun ouders dan kinderen in klassieke gezinnen.
- Het gevoel van acceptatie door de moeder bij kinderen in éénoudergezinnen verschilt niet significant van het acceptatiegevoel door moeder in traditionele gezinnen. Het gevoel van acceptatie door de vader bij kinderen in éénoudergezinnen verschilt wel significant van het acceptatiegevoel door vader in traditionele gezinnen. Het acceptatiegevoel is het laagst bij kinderen in wisselende gezinnen.
- In traditionele gezinnen ervaren kinderen meer ouderlijke 'monitoring' dan in éénoudergezinnen en in wisselende gezinnen.
- Kinderen in éénoudergezinnen en wisselende gezinnen ervaren een grotere gedragsautonomie dan kinderen in traditionele gezinnen.

De hypothesen worden onderzocht aan de hand van een communicatieschaal, waarin de items positieve en negatieve vormen van communicatie meten. Verder werkt ook een meetinstrument geconstrueerd dat de

opvoedingskenmerken van het gezin meet. Tegelijkertijd werden een aantal controles doorgevoerd om na te gaan of er een mogelijk mediërend effect van de variabele sociale klasse zou optreden. Na controle blijkt dat er geen correlatie bestaat tussen de sociale klasse en het gezinstype van de ouders.

De eerste hypothese wordt grotendeels bevestigd, nl. voor wat betreft negatieve communicatie met vader en moeder, en voor wat betreft positieve communicatie met vader. De hypothese wordt echter niet bevestigd voor wat positieve communicatie met moeder betreft. Onze resultaten bevestigen tevens het bestaan van een minder positieve en minder open communicatiestijl tussen vaders en kinderen dan tussen moeders en kinderen, en dit in alle gezinstypen.

De tweede hypothese dat kinderen in éénoudergezinnen en wisselende gezinnen meer negatieve communicatie tussen hun ouders ervaren, wordt bevestigd.

De hypothese over acceptatie door moeder en vader wordt grotendeels bevestigd.

De vierde hypothese wordt bevestigd.

En de laatste hypothese wordt enkel bevestigd voor kinderen in éénoudergezinnen, niet voor kinderen in wisselende gezinnen.

Vanuit deze resultaten geeft Van Peer enkele beleidsvoorstellen. Ze haalt aan dat specifieke aandacht voor éénoudergezinnen in de strikte zin, nodig en zinvol zijn. Aanpassingen zouden kunnen plaatsvinden in de arbeidsorganisatie, de organisatie van de externe kinderopvang, de fiscaliteit en de sociale zekerheid. Het centrale doel van een specifiek beleid moet erin bestaan de grotere rolconflicten en –spanningen bij alleenstaande ouders te verzachten en te verminderen.